

Володимир Індутний, Ніна Мережко, Ніна Калуга

ТОВАРОЗНАВЧА ОЦІНКА АНТИКВАРНИХ МОНЕТ НА РИНКУ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження. Антикварні монети є товаром, широко представленим на ринках різних країн, у тому числі на ринку України, який має постійний попит.

Постановка проблеми. З метою попередження можливості продажу антикварних монет за ціною, яка є нижчою ціни матеріалу, з якого вони виготовлені, важливо мати обґрунтовану методику для визначення їх прогнозованої вартості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У деяких наукових роботах викладено теоретичні засади і практичні рекомендації для прогнозування вартості культурних цінностей та представлено методику аналізу ринку культурних цінностей за якісними та вартісними параметрами.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Оцінювання антикваріату має свою специфіку, тому існує нагальна потреба в методичних підходах до визначення прогнозованої вартості антикварних монет.

Постановка завдання. Мета цієї роботи полягає в дослідженні поточних цінних показників на антикварні монети, що представлені на ринку України, а також створенні комплексної шкали для оцінки їхньої якості та відповідної класифікаційної моделі.

Виклад основного матеріалу. У статті описано процес проектування шкали для оцінки якості антикварних монет. В основу шкали покладені уявлення про кількість позитивної інформації про товар, пропорційним до якої є показник прогнозованої вартості. Виділено три інтервали вартісних показників антикварних монет на ринку України та дана їх характеристика. Подано кілька прикладів прогнозування вартості, які демонструють ефективність запропонованої розробки в завданнях незалежної вартісної оцінки.

Висновки. На основі результатів дослідження запропоновано комплексну шкалу для оцінки якості антикварних монет, яка включає сім критеріїв.

Ключові слова: антикварні монети; аналіз ринку; якість; прогнозована вартість; критерії оцінки.

Табл.: 3. Бібл.: 9.

Постановка проблеми. Старовинні монети є найбільш інформаційно ємним та змістовно урізноманітненим видом антикварних товарів, що широко представлений на усіх світових ринках. Вони користуються сталою популярністю завдяки існуванню численних асоціацій колекціонерів, спеціалізованих аукціонів та спеціальної літератури, яка всебічно висвітлює відповідний вид колекціонування та сприяє науковому освоєнню інформації історичного змісту.

Товарознавство, яке вивчає товари через призму знань про їх споживчі якості, нині, на наш погляд, недостатньо приділяє уваги до вивчення ринку пам'яток нумізматики й, таким чином, залишає за межами досліджень цілий спектр цікавих явищ, притаманних цьому ринку, які можуть значно збагатити наукову теорію та практику. Отже, вивчення товарознавства антикварних монет є нині актуальним та цікавим для спеціалістів.

Монети, як еквівалент цінності, з'явилися в дуже віддалені від нас часи – найвірогідніше у пізньому енеоліті – у зв'язку з появою розподілу праці та створенням умов для уніфікації процесу обміну товарами й послугами. Протягом віків гроші набули статусу особливого й універсального товару, за допомогою якого оптимізуються торгові операції та визначаються ознаки привабливості тих чи інших видів діяльності [1; 2; 9].

Крім того, старовинні монети є джерелом важливої історичної інформації, адже на них бачимо портрети видатних особистостей, герби, державну, релігійну й військову символіку, позначки, які свідчать про час їх побутування, важливі написи та символи, що фіксують визначні події минулого. Старовинні монети також вказують на технологічний рівень обробки металу та способи його афінажу. Назване, звичайно, це лише частина інформації, яка є важливою для історичної науки й викликає жвавий інтерес колекціонерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботі [6] викладено теоретичні засади і практичні рекомендації для прогнозування вартості культурних цінностей, наведено приклади оцінки культурних цінностей різних типів і видів. У статті [8] представлено загальну методику аналізу ринку культурних цінностей за якісними та вартісними параметрами.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Антикварні монети є товаром, широко представленим на ринках різних країн, у тому числі на ринку

України, який має постійний попит. Оцінювання антикваріату має свою специфіку, тому існує нагальна потреба в методичних підходах до визначення прогнозованої вартості антикварних монет.

Мета статті. Мета роботи полягає у створенні перманентної та достатньо представницької бази вихідної інформації про особливості розподілу вартісних характеристик старовинних монет на ринку України та розробці обґрунтованих пропозицій щодо поділу усієї їх сукупності на окремі товарознавчі групи, проектуванні уніфікованого протоколу для незалежної оцінки якості та прогнозування їх вартості, а також обрахуванні індикаторних показників вартості для забезпечення практичних потреб оціночної діяльності незалежних експертів [4].

Виклад основного матеріалу. Вихідними даними для проведення аналізу слугувала інформація найбільш представницького в Україні Інтернет-аукціону «Violity», де повсякденно представлені численні пропозиції власників колекційних монет та окремих нумізматичних лотів багатьох антикварних магазинів. Загальна кількість одночасно представлених нумізматичних лотів перевищує сто тисяч зріців.

Особливістю цього аукціону є те, що мінімальна стартова вартість пам'яток при їх первісній експозиції дуже часто визначається однією гривнею або дуже незначною сумою. Вона, як правило, є значно меншою вартістю ніж скупівельна вартість (вартість, за якою здійснюють скупку банки та ломбарди) лому відповідних кольорових та дорогоцінних металів, з яких виготовляють монети. Водночас така декларація продавця дозволяє стимулювати потенційного покупця й дуже швидко встановити рівень ліквідності відповідного артефакту, який визначатиметься рівнем приросту кількості учасників торгів у перший день продажу. Важливим є також загальна кількість активних претендентів на його придбання, а також можливість з'ясування переліку тих власних ознак товару, які найбільш приваблюють потенційного покупця.

Отже, для проведення досліджень сучасного стану ринку антикварних монет ми сформували базу вихідної інформації у вигляді таблиці, до якої включили 315 пропозицій з продажу на Інтернет-аукціоні «Violity» (табл. 1). Оскільки аукціоном на продаж представлені монети, класифіковані за різними віковими категоріями, до базової таблиці включалися монети незалежно від їх віку, матеріалу, з якого вони виготовлені, та рівня стартової вартості.

Такий підхід пояснюється необхідністю дотримуватися основного закону товарознавства – «чим більше позитивної інформації про товар (пам'ятку культури), тим вище його якість та ринкова вартість» [6]. До позитивної інформації відносимо усі види відомостей, які є цікавими для потенційного покупця.

Таблиця 1

*Фрагмент впорядкованої за вартістю (від найменшої до найбільшої вартості) інформаційної бази для вивчення стану українського ринку антикварних монет (лютий-травень 2017 р.)**

№ з/п	Характеристика монети представлена продавцем	Стартова вартість у гривнях	Поточна вартість у гривнях	Кількість ставок	Фото монети
1	2	3	4	5	6
1	50 сен Сьова 3, Японська імперія	1	1	1	
2	Септімій Север	1	1	0	

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6
3	Рубль 1901 ФЗ срібло	1	1	0	
4	Гданський грош 1620	1	2	2	
5	1 карбованець СРСР 1924 р.	1	610	15	

313	Ауреус Фаустіни. Золото	92000	92000	0	
14	Юнайт 1625 р. Бри- танія. Золото, вага- 8,95 г	105000	105000	0	
315	Бінію подвійний ауреус – Марк Клавдій Таціт (275-276). Золото	1	435231	116	

*<http://auction.violity.com>

Інформація про монети, яка подається власниками лотів, є дуже стислою й, таким чином, для пересічного покупця важко зрозуміти, яка монета становить цінність, а яка – ні, а оцінити її лише з назви та короткого опису неможливо. Цінність монети може визначити лише компетентний потенційний покупець, який має певні мотивації до придбання. Консультації, які ми отримали від колекціонерів, підтверджують, що ці мотивації стосуються таких властивостей відношення, як вік, кількість випущених монет (тираж), їх причетність до знаменних історичних періодів та видатних особистостей, стан збереженості, наявності на них знаків, тавр, емблем, девізів тощо. Звичайно, велике значення має також матеріал, з якого монета була виготовлена.

Серед недоліків сучасної аукціонної торгівлі антикварними монетами слід відзначити відсутність належної супровідної атрибутивної документації про їх походження, автентичність та історію побутування. Відтак, у покупця існує загроза придбання підробленої монети – симулянта. Крім того, подеколи в результаті торгів кінцева вартість монет, виготовлених з дорогоцінних металів, може виявитися меншою аніж скупівельна вартість матеріалу, з якого вони виготовлені, що, звичайно, приваблює учасників ринку дорогоцінних металів й може привести, врешті-решт, до знищення цінних монет.

Для візуалізації характеру розподілу вартісних характеристик антикварних монет на ринку України використаємо впорядковану за зростанням показника вартості діаграму (рис. 1).

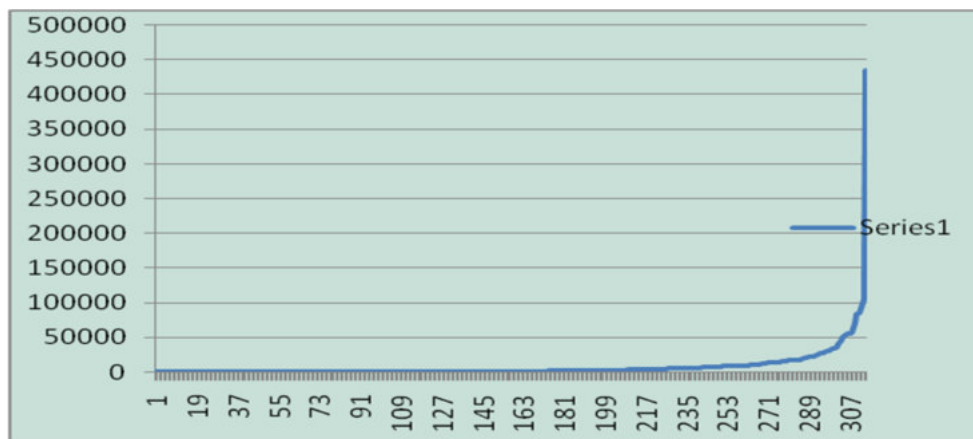

Рис. 1 Розподіл вартісних показників на антикварні монети представлені на ринку України. Вісь ординат – вартість монет у гривнях; вісь абсцис – порядок вартості – номер монет в ряду споріднених виробів, поіменованих у табл. 1

Слід звернути увагу на те, що усі лоти на момент укладання табл. 1 знаходилися у стані продажу й, таким чином, їх кінцева вартість не була нам відомою, так само як і факт продажу. Вартість, яка зафіксована в базі вихідної інформації, є перманентною й знаходиться у стані постійного зростання. Разом з тим загальна тенденція розподілу показників вартості на предмети, що представлені у табл. 1, є сталою характеристикою ринку й змінюється дуже повільно та у незначній мірі – з року в рік. Отже, найбільш корисним джерелом інформації про стан ринку антикварних монет є графік розподілу показників вартості (рис. 1).

З представленого графіка видно, що лівова частка антикварних монет, що представлені на сучасному антикварному ринку, характеризуються низькими показниками вартості. Ці монети можна віднести до окремої товарознавчої групи, яка може бути названа «**традиційні колекційні монети**». Це монети, випущені у недавній час великими тиражами й добре відомі колекціонерам. Кінцева вартість таких монет після закінчення торгів не перевищує 200 гривень за штуку. Монети більш дорогі – це більш старі й маловідомі монети, включення яких до колекцій значно збільшує якість добірки. Вартість таких монет можна визначити інтервалом від 200 до 20 000 гривень. Найбільш дорогі монети, які продаються за ціною більшою 20 000 гривень, – це рідкісні або унікальні взірці нумізматичних колекцій, які мають виключну цінність для історичної науки. Представлений поділ обумовлюється лише зручностями для проведення подальшого аналізу особливостей реалізації цього товару на ринку та ціноутворення на нього й не претендує на універсальність.

Для перевірки гіпотези щодо виконання основного закону товарознавства, наведеного вище, слід трансформувати вісь ординат у логарифмічну шкалу, тобто таким чином, щоб вона була пропорційною до кількості корисної інформації про монети у бітах [6; 7; 8] (рис. 2). Очевидно, що характер розподілу логарифмованих за основою «2» показників вартості вздовж осі абсцис неоднаковий й може бути поділений на кілька інтервалів.

Універсальне пояснення цього феномену ми знаходимо в тому, що вартість товару на ринку зростає пропорційно збільшенню позитивної інформації про нього, а показник кількості інформації, за дефініцією, обчислюється на основі ступеневої функції [5; 8]. Крім того, відповідно до ступеневої функції на реальному ринку розподіляються фінансові можливості потенційних покупців [5], серед яких більшу частину становлять представники з обмеженими можливостями. Отже, більш дешеві товари є більш ліквідними, а значить, їх кількість на ринку є домінуючою.

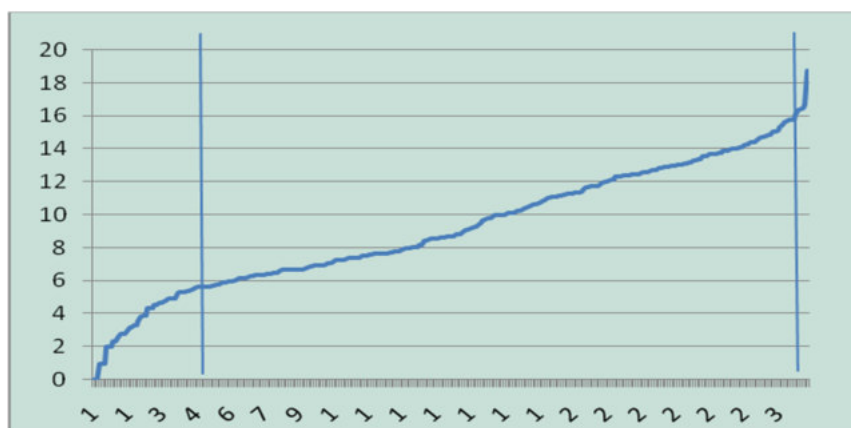

Рис. 2. Графік розподілу логарифмованих вартісних показників антикварних монет. Вісь ординат – логарифмована за основою 2 шкала вартості; вісь абсцис – перелік монет у порядку зростання їх вартості. Вертикальні лінії вказують на можливість поділу усієї множини представлених у вибірці монет на окремі товарознавчі групи, які відрізняються за видом функції, що описує характер розподілу вартісних показників

Перший інтервал (від першої до 50 монети в таблиці вихідних даних), який можна назвати «інтервал стартових показників вартості» характеризується найбільш стрімким зростанням вартості. Цей інтервал не описується поіменованим вище законом і вказує лише на початкову стадію зростання вартості, пов'язану з появою конкуренції серед групи активних потенційних покупців, які вирішують не тільки завдання придбання вказаної монети, але й сподіваються на її більш швидкий і дорогий перепродаж при повторній експозиції.

Верхня частина інтервалу (монети за номером 50 та 51, які описується вартістю 100 гривень), вказує на найбільш вірогідну **ліквідаційну вартість** [4] та можливу базу оцінки монет при побудованні експертами прогнозних показників. Важливо зазначити, що інтервал не може розглядатися як окрема товарознавча група, оскільки на цьому рівні вартісних показників відбувається дуже невелика кількість операцій купівлі-продажу, вартість не пов'язується з важливою атрибутивною інформацією про монети або з будь-якими змістовними мотиваціями. Отже, пряма залежність вартості й кількості позитивної інформації про об'єкт оцінки відсутня. Уся корисна інформація лімітована й не може бути змістовно освоєною. В цьому інтервалі монети часто мають вартість меншу, ніж матеріали, з яких вони створені.

Тенденція, за якою можна досить точно прогнозувати вартість у названому інтервалі, зазвичай, може бути аналітично описаною, але, виходячи з названих причин, не має практичного значення для вирішення експертних питань.

Єдина рекомендація, яка є вагомою для експертів, полягає у тому, що при здійсненні прогнозування вартості антикварних монет слід прийняти до уваги, що їх базова вартість на цьому інтервалі повинна встановлюватися на рівні 100 гривень, й це дозволяє узгодити результати застосування процедур оцінювання якості згідно з спеціальним протоколом та прогнозованою вартістю.

Другий інтервал (рис. 2) вартісних показників є найбільш широким та таким, що повністю віддзеркалює взаємну відповідність спостережених на ринку показників вартості монет до кількості позитивної інформації про них. Інтервал, представлений у логарифмічній шкалі, може бути описаним аналітично лінійною функцією, параметри якої обчислюємо на основі методу найменших квадратичних відхилень К. Ф. Гаусса [3]: $C = 2^{0,04x - 2,66}$, де C – прогнозована вартість; x – порядок вартості.

При цьому якість апроксимації асимптотично встановленою функцією впорядкованої за зростанням послідовності спостережуваних характеристик вартості монет, обрховану за допомогою коефіцієнта кореляції за К. Пірсоном [3], становить 0,99. Це свід-

чить про високу якість апроксимації та обґрунтованість застосування гіпотези про відповідність показників вартості до кількості позитивної інформації про товар.

Відновивши вісь ординат в одиницях виміру вартості, отримуємо можливість вивчення співвідношення спостережених та теоретично обрахованих показників вартості (рис. 3).

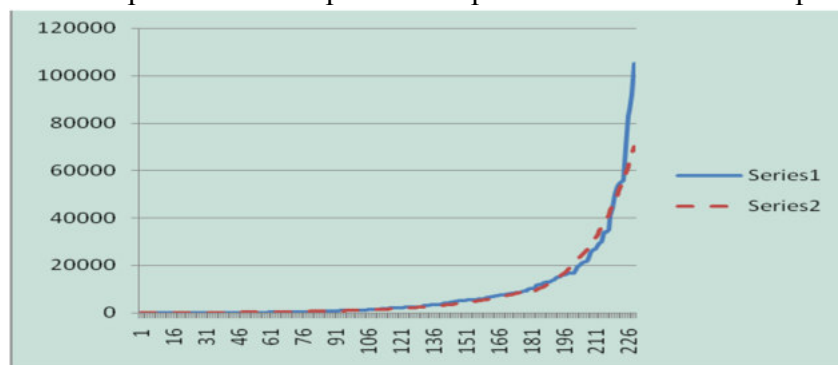

Рис. 3. Графік розподілу вартісних показників антикварних монет другої групи: ряд 1 – спостережені показники вартості; ряд 2 – теоретично обраховані

У межах поіменованого інтервалу споріднених за якісними й вартісними характеристиками монет корисна інформація про них є також частково обмеженою. Як правило, це лише відомості щодо часу створення, тиражування та наявності на них важливих зображень і позначок. Серед цих монет вже зустрічаються цінні пам'ятки історії. Лоти антикварних монет, представлені у цьому інтервалі, розраховані на задоволення гуманітарних потреб найбільш широкого кола колекціонерів. До цього ж інтервалу вартісних показників відносимо окремі лоти, які є цінними, але нині ще не досягли належної оцінки в ході торгів.

Третій інтервал описує стан, коли кінцева вартість монети дуже висока й не є вмотивованою кількістю позитивної інформації про неї, що пояснюється наявністю ажіотажного попиту серед учасників аукціону, які швидко підіймають її цінність у показниках вартості. Показник кількості позитивної інформації про товар, у цьому випадку, є дефіцитарним, однак, спостерігається жорстка конкурентна боротьба між тими нечисельними потенційними покупцями, які можуть дозволити собі витратити значні кошти на придбання даного лоту.

Цікавим є те, що експерт здебільшого не може прогнозувати появу ажіотажного попиту без додаткових відомостей, адже не має можливості бачити підстав для цього – наявних фінансових можливостей потенційних покупців, можливостей подальшого використання монети в фінансових операціях, з рекламною метою, у виставкових комерційних проектах та інше. В таких випадках доцільно спробувати дослідити потенційні можливості використання монети з метою отримання прибутку від трансфертних операцій в майбутньому.

Описаний вище інтервал вартісних показників монет представлений невеликою кількістю найбільш дорогих монет, які оцінюють в межах від 20 000 до 500 000 гривень. Вони характеризуються великою кількістю змістовної супровідної інформації про вік, тираж, історію побутування, високу художню та історичну цінність, приналежність важливим періодам історії, складні техніки виготовлення та інше. Прогнозування вартості таких взірців можна здійснювати у відповідності з протоколом оцінки культурних цінностей, описаному в [8], приймаючи за базу оцінки 100 гривень (найбільший показник вартості у першому інтервалі вартісних показників).

З поданих вище результатів спостереження характеру розподілу показників вартості на антикварні монети, які реалізуються в умовах аукціону, можна зробити висновок про доцільність виділення та детального опису лише двох окремих товарознавчих груп об'єктів нумізматики, які представлені на ринку України, а саме, монет, які описуються другим та третім інтервалом вартісних показників.

TECHNICAL SCIENCES AND TECHNOLOGIES

Враховуючи раніше проведені нами дослідження [7], опис товарознавчих груп слід здійснювати на основі переліку відповідних та ранжованих критеріїв для оцінки якості, за допомогою яких експерт формалізує процедуру обліку кількості корисної інформації про предмет експертизи й, відповідно з ним, здійснює прогнозування вартості (у цьому випадку критерій – висловлювання, істинність якого залежить від одного або більше інших висловлювань, що знаходяться у причинно-наслідкових зв'язках).

Таким чином, загальна оцінка якості прогнозування вартості монет й оціночної діяльності у цьому секторі торгівлі визначається параметрам зв'язку між кількістю позитивної інформації про предмет експертизи та порядком вартості, який спостерігають на відкритому ринку [7].

Вивчаючи описи представлених в табл. 1 зрізів, а також вхідної інформації про них на Інтернет-аукціоні, можна пересвідчитись у тому, що характеристики якості майже усіх представлених там предметів описуються за допомогою дуже обмеженого переліку критеріїв. Так само описи монет, що зустрічаються в літературі, також описують невеликою сукупністю критеріїв. Відтак, ми пропонуємо здійснювати облік корисної інформації про лоти на основі спрощеної форми протоколу, представленої в табл. 2. Це сім критеріїв, які описують якість пам'ятки (лоту) дискретно у бітах інформації й, відповідно, набувають значень 1, 2, 4, 8....

Таблиця 2

Протокол для якісної оцінки антикварних монет на ринку України

№ з/п	Короткий опис критерію оцінки якості	Ранжування критерію	Індекс збільшення якості	Результат оцінки*
1	Вік монети	Невідомий	0,5	4
		Сучасна - до 50 років	1	
		До 100 років	2	
		До 300 років	4	
		- До 1000 років	8	
		- До 2000 років	16	
2	Рівень популяризації монети в енциклопедичних виданнях	- Монета, не описана в енциклопедичних виданнях	0,5	2
		- Монета побіжно згадується в енциклопедичних виданнях	1	
		- Популярна монета	2	
		- Дуже популярна монета	4	
3	Рівень причетності монети до видатних періодів світової історії	Відсутня	1	1
		Побіжна причетність	2	
		Безпосередня причетність	4	
4	Тиражованість	- Тиражована	1	2
		- Рідкісна	2	
		- Унікальна	4	
5	Рівень технічної досконалості продемонстрований при виготовленні монети	- Пересічний рівень	1	1
		- Складний рівень	2	
		- Найвищий рівень	4	
6	Художня цінність монети	Відсутня	1	1
		Присутні ознаки декорування	2	
		Висока художня цінність	4	
7	Стан збереження монети	Без пошкоджень	1	1
		Задовільний стан збереження	0,5	
		Незадовільний стан збереження	0,25	
		Дуже значні пошкодження	0,125	
		У фрагментах	0,065	
Сукупний індекс якості антикварної монети «V», який описується добутком усіх показників облікованих у стовпчику «4».				16

**Показники у стовпчику відповідають оцінці срібного карбованця СРСР 1924 року, оціненого нижче.*

Зауважимо, що протокол оцінки якості антикварних монет є спрощеним варіантом більш загального протоколу, описаного раніше [6], тому його практична цінність полягає у спрощеній товарознавчій оцінці та зручності використання в експертній справі. Звичайно, сфера використання протоколу є обмеженою дослідженнями стану ринків нумізматичних пам'яток.

Згідно з протоколом перший критерій якісної оцінки антикварних монет - це вік. Це важлива характеристика, яка часто вказує потенційним покупцям на інші позитивні якості монети – її причетність до культурних традицій (другий критерій) та причетність до історичних подій. Відсутність віку суттєво знижує інформаційну цінність суспривідної інформації й, відповідно, привабливість лоту.

Другий та третій критерії оцінки дозволяють підвищити привабливість лотів шляхом обліку інформації про спосіб використання монет у соціогенеруючих обрядах обдаровування та причастя. Відповідна інформація традиційно вважається дуже важливою для формування колекцій та суттєво впливає на вибір потенційного покупця.

Четвертий критерій – «тиражованість» - надзвичайно важливий й суттєво впливає на оцінку якості нумізматичних колекцій в цілому. Для монет - це другий за значимістю критерій, однак він є лише четвертим в загальному протоколі оцінки культурних цінностей, описаному в [6].

Важливою є також інформація, яка описується рештою критеріїв.

Вивчаючи запропонований протокол для оцінки антикварних монет (останній підсумковий рядок), бачимо, що найбільш цінні монети будуть описуватись сукупним індексом якості «V», який дорівнюватиме 1024 умовних одиниць або 10 бітами корисної інформації. Найменш цінні взірці описуватимуться сукупним індексом якості, який визначається показником - 0,0325 умовних одиниць, що, в свою чергу, свідчить про наявність контраверсійної інформації та недостачі інформації у об'ємі 32 біт.

В описаному протоколі не використовують поняття контраверсійного критерію, як це вимагалось раніше в більш розширеному варіанті протоколу [6], адже факт наявності дефіциту корисної інформації про експонований лот не є предметом дискусії з покупцем, який, як правило, має більш повні знання про предмет купівлі, аніж продавець.

Якість антикварних монет визначають номенклатурно за допомогою термінології, описаної в загальній класифікації культурних цінностей [6], спрощений варіант якої представлений в табл. 3.

Таблиця 3

Загальна номенклатурна класифікація антикварних монет

Номенклатурне визначення якості пам'яток нумізматики		Сукупний індекс якості
Пам'ятки культури родового та місцевого рівня значимості		1-4
Пам'ятки культури національного рівня значимості	III порядку	8-16
	II порядку	32- 256
	I порядку	512-16384

Цілком очевидно, що представлена сукупність критеріїв для оцінки якості є лише частиною з можливого та дуже широкого переліку критеріїв, які ми рекомендували брати до уваги при оцінці якості та прогнозуванні вартості пам'яток культури [6]. Причина, за якою обмеження переліку критеріїв при відкритих торгах з аукціону вважають доцільними, пояснюється тим, що більшість колекціонерів, які є потенційними споживачами цих лотів, добре ознайомлені з історією розвитку та видовою специфікою монет, мають власний досвід та інтуїцію, щоб суттєво й без зайвих протоколів, а лише на основі власних знань та візуальних спостережень, доповнити неоголошену частину інформації та зробити необхідні висновки.

Крім того, власники аукціону, які мають прибуток з надання послуг продажу, розуміють, що суттєвою мотивацією до купівлі виступає лише те, що потенційний покупець

TECHNICAL SCIENCES AND TECHNOLOGIES

має більше інформації про лот, ніж продавець. Такий стан речей дозволяє йому отримати в подальшому більшу вартість лоту при його перепродажу або для створення цінної колекції.

Наприклад, якщо покупець знає історію побутування предмету, його причетність до видатних осіб, знає про обмеженість тиражу або можливість використання предмету при перепродажу з доданою вартістю, то це стимулює його до участі в торгах.

Зауважимо, що речі, які становлять культурну цінність національного та світового рівнів значення [6] і супроводжуються фаховою атрибутивною документацією, можуть набути дуже високих оцінок якості і стати дуже дорогими. Такі предмети, як правило, не продаються з Інтернет-аукціонів (крім випадків, які потребують легалізації прав власності та законності способу придбання). Вони використовуються у фінансових операціях, а також з метою отримання прибутків у результаті виставкової діяльності. Зокрема, ми вже наголошували на тому, що в мережі Інтернет широко представлені численні сайти антикварних магазинів, де пропонуються дуже дорогі взірці антикварних монет за цінами, сформованими власниками, й експозиція таких лотів не обмежується у часі.

Для демонстрації можливостей практичного використання описаних вище способів оцінки якості й вартості антикварних монет, а також дослідження реляції «якість –вартість» у практичному прогнозуванні вартісних показників, розглянемо кілька прикладів.

У якості першого прикладу розглянемо монету - Баварський срібний талер 1865 року вагою 18,41 грама (рис. 3), продану з поіменованого вище аукціону за ціною 1810 гривень при вартості срібла, з якого вона виготовлена, 253,68 гривень (вартість срібла 13,78 гривень за грам відповідно до ставки Національного банку України станом на 21.08.2017 р.).

Рис. 3. Баварський срібний талер 1865 року

Застосовуючи описаний вище протокол оцінки (табл. 2), розрахуємо сукупний індекс якості антикварної монети, який становитиме 16 умовних одиниць. Цей індекс дозволяє сформулювати номенклатурне визначення якості монети як **«пам'ятки культури національного рівня значення третього порядку»**, а також розрахувати її прогнозний показник вартості «С»: $S = 16 \cdot 100 = 1600$ гривень, де 16 – сукупний індекс якості; 100 – база оцінки, а саме, найменше значення вартості у другій товарознавчій групі.

Ця монета була проданою за 1810 гривень. У торгах прийняли участь 48 потенційних покупців, що дозволяє нам зробити висновок про наявність часткової невідповідності прогнозованої вище вартості до спостереженого ринкового показника, що пов'язано з виникненням мало підвищеного попиту. Стартова вартість, встановлена продавцем, становила лише десять гривень, отже, більша частина учасників торгів могла сподіватися на швидкий прибуток від придбання монети за ціною, нижчою від скупівельної вартості срібла, з якого вона виготовлена (продавець не має права зняти власний лот з продажу під час торгів і правилами аукціону зобов'язується продати монету за кінцевою ціною). Однак на певному етапі в конкурентних відносинах залишилися лише колекціонери.

Враховуючи викладене, можна дійти висновку, що прогнозна вартість, обрахована за допомогою протоколу, є найбільш обґрунтованою для використання в завданнях експертизи.

Другий приклад. На експертизу та оцінку була представлена унікальна срібна монета – перша давньоєврейська монета «чверть шекеля» (66–71 рік нашої ери) (рис. 4). Маса –

3,2 грами. Розміри: (15,3 – 15,8)×3,2 мм (фото 2). Вартість срібла в монеті – 44,09 гривень. На аверсі в центрі зображено арабську цифру «1», знак ділення на чотири «X», а також дві гілки граната. На реверсі три пальмових гілки, напис та зображення перлин по периметру. Гурт гладкий. Збереженість монети задовільна.

Рис. 4. Аверс та реверс монети

Застосовуючи протокол оцінки (табл. 2), розрахуємо сукупний індекс якості антикварної монети, який становитиме 256 умовних одиниць. Цей індекс дозволяє сформулювати номенклатурне визначення якості монети як **«пам'ятки культури національного рівня значення другого порядку»**, а також обрахувати її прогностичний показник вартості «С»: $S = 256 \cdot 100 = 25\,600$ гривень, де 256 – сукупний індекс якості; 100 – база оцінки, тобто, найменше значення вартості.

Звичайно, у разі появи ажіотажного попиту в процесі торгів, ціна придбання такої монети може значно зрости, але стартова вартість, обрхована за протоколом, є обґрунтованим й несуперечним показником, а отже, повинна встановлюватися саме на цьому рівні. Такий підхід є запобіжним проти можливості продажу монети за ціною значно нижчою вартості срібла, з якого вона зроблена. Крім того, бачимо, що за вартісним показником ця монета повинна описуватися як унікальна та така, що описується найвищими показниками якості.

Слід пояснити також особливості визначення якості та прогнозування вартості рідкісних та унікальних пам'яток нумізматики, таких, як, наприклад, остання золота монета в таблиці вихідних даних (табл. 1). Звичайно, до таких об'єктів дослідження слід застосовувати більш розширений протокол [6], в якому додатково відображати результати підвищення оцінки якості за такими критеріями як: «причетність пам'ятки до визначних подій світової історії», «наукова значимість пам'ятки», а також «індекс ліквідності». Кожен з поіменованих критеріїв буде підвищувати сукупний індекс оцінки якості згідно зі значенням «4». Сукупний індекс підвищення якості за цими критеріями становитиме 64. Оцінювання монети за поданим вище скороченим протоколом (табл. 2) приведе до індексу сукупної оцінки якості, який також становитиме 64. Перемножуючи ці індекси, тобто здійснюючи процедуру складання відповідних показників кількості корисної інформації у бітах, отримаємо сукупний показник якості цієї золотої монети, що становитиме 4096. Номінальне визначення якості монети згідно з загальною класифікацією (табл. 3) буде: **«пам'ятка культури національного рівня значення першого порядку»**.

Прогнозна вартість «С» проданої з аукціону золотої монети, становитиме: $S = 100 \cdot 4096 = 409\,600$ гривень, а ринкова ціна, яка стала результатом проведення торгів, була встановленою на рівні 435 231 гривень. Зауважимо також, що у торгах взяли участь 116 потенційних покупців.

Висновки. Проведені дослідження дають підстави зробити висновки, сутність яких полягає в наступному.

1. Товарознавча оцінка якості антикварних монет є сукупною оцінкою їх історичної цінності та як об'єктів колекціонування і має практичне значення для здійснення незалежних експертиз.

TECHNICAL SCIENCES AND TECHNOLOGIES

2. Прогнозовані показники вартості, описані вище, слід розглядати як несуперечно вмотивовані й придатні для здійснення операцій незалежної оцінки. Ринкові показники вартості не можуть бути предметом прогнозування за дефініцією.

3. Прогнозування вартості нумізматичних пам'яток має значення для формування стартових показників та попередження можливості продажу монет за ціною, яка є нижчою матеріалу, з якого вони виготовлені.

4. Експертні роботи з визначення якості та прогнозування вартості антикварних монет повинні починатися з обліку кількості позитивної інформації про них, що дозволить віднести досліджувані об'єкти до певної товарознавчої групи – «традиційних пам'яток нумізматики», «цінних пам'яток нумізматики», «унікальних пам'яток нумізматики».

5. Облік корисної інформації для перших двох вище поіменованих товарознавчих груп доцільно здійснювати за допомогою скороченого протоколу оцінки якості монет. Для особливо цінних монет є сенс застосовувати повний протокол оцінки.

6. Особливо несподіваним висновком, отриманим у результаті проведених досліджень є те, що прогнозована вартість нумізматичних пам'яток є трансцендентною по відношенню до матеріалу, з якого монети виготовлені, тобто до вартості бронзи, срібла й золота, а також до ваги монети.

7. Для оцінки впливу ажіотажного попиту на окремі взірці монет, подеколи доцільно використовувати протокол оцінки ступеню їх ліквідності, який був описаний раніше [6].

Список використаних джерел

1. *Гроші, банки та кредит: у схемах і коментарях* : навч. посіб. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / [Б. Л. Луців, Т. С. Смовженко, Г. Г. Голуб та ін.]. – 2-ге вид., випр. – К. : Л., 1999. – 156 с.
2. *Гуцал А. Ф.* Давні календарі, міри, монети та письмо : навч. посіб. / А. Ф. Гуцал. – Кам'янець-Поділ. : Оіум, 2006. – 207 с.
3. *Елисеєва И. И.* Группировка, корреляция, распознавание образов / И. И. Елисеєва, В. О. Рукавишников. – М. : Статистика, 1977. – 144 с.
4. *Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні* [Електронний ресурс] : Закон України від 12 липня 2001 року № 2658-III. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>.
5. *Індутний В. В.* Застосування функції розподілу Лоренца в товарознавстві / В. В. Індутний // *Товари і ринки*. – 2015. – № 2 (20). – С. 168–178.
6. *Індутний В. В.* Оцінка пам'яток культури / В. В. Індутний. – К. : СПД Моляр С.В., 2009. – 537 с.
7. *Індутний В. В.* Ринки культурних цінностей: Порівняльний аналіз / В. В. Індутний // *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. – 2014. – № 1. – С. 19–27.
8. *Індутний В. В.* Формула Ральфа Хартлі й прогнозування вартості пам'яток культури / В. В. Індутний // *Культура і сучасність: альманах*. – 2014. – № 2. – С. 70–78.
9. *Колодізєв О. М.* Гроші і кредит : підручник / О. М. Колодізєв, В. Ф. Колесніченко. – К. : Знання, 2010. – 610 с.

References

1. Lutsiv, B.L., Smovzhenko, T.S., Holub, H.H. et al. (1999). *Hroshi, banky ta kredyt: u skhemakh i komentariakh* [Money, banks and credit in schemes and comments]. Kyiv, Lviv: Natsionalnyi bank Ukrainy (in Ukrainian).
2. Hutsal, A.F. (2006). *Davni kalendari, miry, monety ta pysmo* [Ancient calendars, measures, coins and letter]. Kamianets- Podilskyi: Oiium (in Ukrainian).
3. Eliseeva, I.I. & Rukavishnikov, V.O. (1977). *Gruppировка, korreliatsiia, raspoznavanie obrazov* [Grouping, correlation, pattern recognition]. Moscow: Statistika (in Russian).
4. *Pro otsinku maina, mainovykh prav ta profesiinu otsinochnu diialnist v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 12 lypnia 2001 roku № 2658-III* [On evaluation of property, property rights and professional appraisal activity in Ukraine: Law on July 12, 2001 No. 2658-III]. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>.

5. Indutnyi, V.V. (2015). Zastosuvannia funktsii rozpodilu Lorentsa v tovaroznavstvi [Application of the Lorentz distribution function in commodity research]. *Tovary i rynky – Goods and markets*, no. 2, pp. 168–178 (in Ukrainian).

6. Indutnyj, V.V. (2009). *Otsinka pamiatok kultury [Evaluation of cultural monuments]*. Kyiv: SPD Moliar S.V. (in Ukrainian).

7. Indutnyi, V. V. (2014). Rynky kulturnykh tsinnosti: Porivnialnyi analiz [Markets of Cultural Values: A Comparative Analysis]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv – Bulletin of the National Academy of Cultural and Arts Leaders*, no. 1, pp. 19-27 (in Ukrainian).

8. Indutnyj, V.V. (2014). Formula Ralfa Khartli y prohnozuvannia vartosti pamiatok kultury [Formula Ralph Hartley and forecasting value of cultural monuments]. *Kultura i suchasnist: almanakh – Culture and Modernity: Almanac*, no. 2, pp. 70–78 (in Ukrainian).

9. Kolodziev, O.M. & Kolesnichenko, V.F. (2010). *Hroshi i kredyt [Money and credit]*. Kyiv: Znannia, 2010 (in Ukrainian).

UDC 339.13.017:671.41

Volodymyr Indutny, Nina Merezhko, Nina Kaluga

COMMODITY ASSESSMENT OF ANTIQUE COINS IN THE MARKET OF UKRAINE

Urgency of the research. *Antique coins are goods, which have a constant demand and widely represented in the markets of different countries, including the Ukrainian market.*

Target setting. *In order to prevent the possibility of selling antique coins at a price that is lower than the price of material from which they are made of, it is important to have a reasonable method for determining their predictive value.*

Actual scientific researches and issues analysis. *Some scientific works present the theoretical bases and practical recommendations for predicting the value of cultural items and the method of market analysis of cultural items on the qualitative and cost indicators.*

Uninvestigated parts of general matters defining. *Evaluation of antiques has its own specifics, so there is an urgent need for methodological approaches to determining the predictive value of antique coins.*

The research objective. *The aim of this work is to study the current prices of antique coins in Ukraine and to design the complex scale for assessment of their quality and the corresponding classification model.*

The statement of basic materials. *The article describes the process of designing the quality scale for assessment of antique coins. In the basis of the scale laid the idea that the number of positive information on this product is proportional to the level of its predictive value. Three intervals of cost indicators of antique coins in the Ukrainian market are distinguished and their characteristics are given. Several examples of cost prediction are presented that demonstrate the effectiveness of the proposed methods for solving problems of independent evaluation.*

Conclusions. *According to the research results, the complex scale for assessment of antique coins, which include seven criteria, has been proposed.*

Key words: *antique coins; market analysis; quality; the predictive value; evaluation criteria.*

Tabl.: 3. Bibl.: 9.

УДК 339.13.017:671.41

Владимир Индутный, Нина Мережко, Нина Калуга

ТОВАРОВЕДЧЕСКАЯ ОЦЕНКА АНТИКВАРНЫХ МОНЕТ НА РЫНКЕ УКРАИНЫ

В статье описан процесс проектирования шкалы для оценки качества антикварных монет. В основу шкалы положены представления о количестве позитивной информации о товаре, пропорциональным которой является показатель прогнозируемой стоимости. Выделены три интервала стоимостных показателей антикварных монет на рынке Украины и дана их характеристика. Рассмотрены примеры прогнозирования стоимости, которые демонстрируют эффективность предложенной разработки в задачах независимой стоимостной оценки. На основе результатов исследования предложена комплексная шкала для оценки качества антикварных монет, которая включает семь критериев.

Ключевые слова: *антикварные монеты; анализ рынка; качество; прогнозируемая стоимость; критерии оценки.*

Tabl.: 3. Bibl.: 9.

Индутний Володимир Васильович – доктор геолого-мінералогічних наук, доцент, професор кафедри товарознавства та митної справи, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна).

Индутный Владимир Васильевич – доктор геолого-минералогических наук, доцент, профессор кафедры товароведения и таможенного дела, Киевский национальный торгово-экономический университет (ул. Кіото, 19, г. Киев, 02156, Україна).

Indutny Volodymyr – Doctor of Sciences (Geological and Mineralogical), Associate Professor, Professor of Department of Commodity Science and Customs Affairs, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kyoto Str., 02156 Kyiv, Ukraine).

E-mail: indutny@nwv.com.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6676-7472>

ResearcherID: N-3279-2016

Мережко Ніна Василівна – доктор технічних наук, професор, професор і завідувач кафедри товарознавства та митної справи, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна).

Мережко Нина Васильевна – доктор технических наук, профессор, профессор и заведующий кафедрой товароведения и таможенного дела, Киевский национальный торгово-экономический университет (ул. Кіото, 19, г. Киев, 02156, Україна).

Merezhko Nina – Doctor of Technical Sciences, Professor, Professor and Head of Department of Commodity Science and Customs Affairs, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kyoto Str., 02156 Kyiv, Ukraine).

E-mail: neprod2@knteu.kiev.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3077-9636>

ResearcherID: N-3270-2016

Калуга Ніна Василівна – кандидат хімічних наук, доцент кафедри товарознавства та митної справи, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна).

Калуга Нина Васильевна – кандидат химических наук, доцент кафедры товароведения и таможенного дела, Киевский национальный торгово-экономический университет (ул. Кіото, 19, г. Киев, 02156, Україна).

Kaluga Nina – PhD in Chemical Sciences, Associate Professor of Department of Commodity Science and Customs Affairs, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kyoto Str., 02156 Kyiv, Ukraine).

E-mail: knv_0104@i.ua